

Розвиток сільських територій

УДК 332.3:349.41(477)
JEL Q24, Q52

І. Р. Залуцький

Природно-сільськогосподарське районування земель в Україні: особливості нормативно-методичного забезпечення та проблеми системного здійснення

Розкрито специфіку державної політики щодо природно-сільськогосподарського районування земель в Україні. Висвітлено концептуальні засади у сфері природно-сільськогосподарського районування земель, закладені Земельним кодексом України, Законами України «Про землеустрій», «Про охорону земель». Здійснено ретроспективний аналіз нормативно-методичного забезпечення у сфері природно-сільськогосподарського районування, розкрито особливості його формування та оновлення. Виявлено, що заплановане впродовж 2005-2010 рр. проведення природно-сільськогосподарського районування було зведено до окремої наукової проектної розробки на загальнодержавному рівні та деяких внутрішньобласних напрацювань, які не отримали офіційного затвердження. З'ясовано, що в Україні до офіційного проведення природно-сільськогосподарського районування підзаконними актами виключно для здійснення нормативної грошової оцінки земель сумнівно зафіксовано окремі класифікації територіальних таксономічних одиниць, зокрема: перелік природних зон з приналежними до них адміністративними районами за регіонами України; перелік і шифри природно-сільськогосподарських районів у межах регіонів України; перелік природно-сільськогосподарських зон і гірських природно-сільськогосподарських областей у межах України. Доведено наявність методично-правових колізій у сучасному урядовому механізмі природно-сільськогосподарського районування як складової загальнонаціональної (всукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та загрози його реалізації.

Ключові слова: природно-сільськогосподарське районування земель, нормативно-методичне забезпечення районування, проблеми здійснення районування.

Постановка проблеми. Згідно з нормами частини 2 та 3 ст. 179 Земельного кодексу України, природно-сільськогосподарське районування земель є основою для оцінювання земель і розроблення землевпорядної документації щодо використання та охорони земель, а використання та охорона сільськогосподарських угідь, як найбільш цінного компонента земельно-ресурсного потенціалу держави, має здійснюватися відповідно до природно-сільськогосподарського районування (далі – ПСР) [1].

Аналіз останніх досліджень. Наукове обґрунтування ПСР території України на загальнодержавному рівні здійснили О. П. Канапін і С. О. Осипчук, якими розроблено науково-методичні підходи, принципи і систему районування, а також складена Схема (карта) ПСР України [2].

Однак ощадливе, економічно раціональне та екологічно безпечне використання земельних ресурсів України як важлива складова її національної безпеки та економічної основи сталого ендегенного зростання територій досі залишається невирішеною проблемою, що є викликом вимогам національного законодавства і принципам права Європейського Союзу. Необхідність здійснення ПСР актуалізовано пунктом 19 Національного плану дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. №271-р [3]. На нагальності заходів для збереження земель і підвищення родючості ґрунтів наголошував у своєму посланні від 17 червня 2014 р. Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун [4].

Метою статті є розкриття специфіки та вдосконалення нормативно-методичних підходів до здійснення ПСР земель як чинника раціонального

© І. Р. Залуцький, 2018.

використання та збереження земельно-ресурсного потенціалу ендегенного розвитку в сучасних умовах.

Основні результати дослідження. В окремих дослідженнях на початковому етапі процесу роздержавлення і приватизації земель сільськогосподарського призначення наголошувалось на еколого-економічній значимості районування в контексті раціонального використання і охорони земель у пореформенному періоді [5].

Зміст ПСР земель і необхідність системного здійснення зафіксовано в сучасних правових актах України [1; 3; 6-8].

Так, згідно з частиною 1 ст. 179 Земельного кодексу України, ПСР земель – це поділ території з урахуванням природних умов та агробіологічних вимог сільськогосподарських культур [1].

Ст. 39 Закону України «Про землеустрій» [6] акцентовано на проведенні ПСР під час здійснення землеустрою задля обліку і відображення положення земель, враховуючи природні умови та агробіологічні вимоги сільськогосподарських культур в єдиній системі класифікації. А згідно з частиною другою цієї статті встановлено, що ПСР земель під час здійснення землеустрою є основою для проведення оцінювання земель, розроблення схем землеустрою і техніко-економічного обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць і робочих проектів землеустрою.

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про охорону земель» [7], ПСР введено в систему заходів у галузі охорони земель. А згідно з ст. 26 цього Закону ПСР включає:

- поділ земель за цільовим призначенням, враховуючи природні умови, агробіологічні вимоги сільськогосподарських культур, розвиток господарської діяльності та пріоритет вимог екологічної безпеки;
- установлення вимог щодо раціонального використання земель відповідно до району (зони); визначення територій, що потребують особливого захисту від антропогенного впливу;
- установлення в межах окремих зон необхідних видів екологічних обмежень у використанні земель або ґрунтів, враховуючи їхні геоморфологічні, природно-кліматичні, ґрунтові, протиерозійні та інші особливості відповідно до екологічного району (зони).

Заключними положеннями ст. 179 Земельного кодексу України [1], ст. 39 Закону України «Про землеустрій» [6] сформульовано та конкретизовано ст. 22 і 26 Закону України «Про охорону земель» [7], що Порядок здійснення ПСР (зонування) визначається Кабінетом Міністрів України.

На нашу думку, зміст наведених правових норм засвідчує регламентацію законами України таких фундаментальних засад щодо проведення ПСР, зокрема:

- *по-перше*, ПСР земель слід здійснювати виключно в порядку проведення землеустрою як системний захід у галузі охорони земель;
- *по-друге*, як інструмент землеустрою, ПСР в Україні є основою для проведення оцінювання земель, тобто здійснюється до проведення, а не під час оцінювання земель;
- *по-третьє*, під час ПСР здійснюється поділ земель за цільовим призначенням для обліку і відображення положення земель в єдиній системі класифікації, враховуючи природні умови та агробіологічні вимоги сільськогосподарських культур, розвиток господарської діяльності та пріоритет вимог екологічної безпеки;
- *по-четверте*, невіддільною складовою ПСР є установлення вимог щодо раціонального використання земель відповідно до району (зони); визначення територій, що потребують особливого захисту від антропогенного впливу;

– *по-п'яте*, визначення Кабінетом Міністрів України Порядку здійснення ПСР (зонування) на основі відповідних норм Земельного кодексу України, Закону України «Про землеустрій», Закону України «Про охорону земель».

Власне, на підставі ст. 26 Закону України «Про охорону земель» [7] постановою Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 р. №681 загалом було затверджено Порядок здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель. Пунктом 2 цього Порядку наголошувалось, що загалом районування земель здійснюється шляхом обстеження стану земель і ґрунтів, збирання, аналізу, систематизації та узагальнення даних, що характеризують стан та особливості охорони і використання земель за окремими регіонами (зонами, провінціями, округами) або адміністративно-територіальними одиницями, проведення інших робіт [8].

Щодо механізму здійснення ПСР земель, то цим Порядком передбачалось складання за результатами робіт відповідних схем (карт), на яких відображаються такі дані: структура земельних (у тому числі сільськогосподарських) угідь; ґрунтовий покрив, його якісний стан; наявність особливо цінних, а також деградованих і малопродуктивних ґрунтів; класифікаційні показники придатності земель для вирощування сільськогосподарських культур тощо.

Можна допустити, що зазначені дані в перспективі формували б базу єдиної системи класифікації таких схем (карт) і встановлення їх єдиного переліку. Зокрема, ці схеми (карти) Порядком передбачалось використовувати для визначення екологічно чистих зон виробництва сировини для дитячого і дієтичного харчування та отримання екологічно чистих харчових продуктів і сировини.

Однак у цьому Порядку про критерії власне поділу земель за цільовим призначенням задля обліку і відображення положення земель в єдиній системі класифікації не значилося. У ньому також не зазначалося про застосування таких схем (карт), як основи для проведення оцінювання земель, розроблення схем землеустрою і техніко-економічного обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць і робочих проектів землеустрою.

Виключно дорадчою основою науково-методичного обґрунтування та встановлення послідовності здійснення ПСР земель України; визначення складу, змісту та організації робіт під час його проведення слід визнати відповідні Методичні рекомендації, затверджені наказом Державного комітету України з земельних ресурсів №366 від 10 листопада 2004 р. [9].

На наш погляд, у пункті 2.5 зазначених рекомендацій невиразно трактовано суть терміна «природно-сільськогосподарський район» як територіального комплексу в межах адміністративної області, який є частиною природно-сільськогосподарського округу і характеризується відносно однорідними ґрунтово-кліматичними умовами, подібністю розчленованості й дренажності та інших показників, що впливають на продуктивність земель. Водночас пунктом 3.15 наголошувалось, що межі природно-сільськогосподарських районів мають збігатися з межами сільських рад задля ув'язки з показниками кількісного обліку земель, що також сумнівно, позаяк у межах однієї сільської ради в багатьох випадках є неправдоподібною відносна однорідність ґрунтово-кліматичних умов, подібність розчленованості й дренажності та інших якісних показників.

Водночас на основі цих Методичних рекомендацій [9] здійснення наукового обґрунтування та розроблення Схеми (карти) ПСР території України виконано саме як наукова розробка господарюючим суб'єктом у сфері землеустрою державним підприємством «Науково-ослідний та проектний інститут землеустрою». У межах цієї розробки, на основі уточнення складеної в 1985 р. за участю цієї установи Схеми ПСР УРСР було запропоновано виділення п'яти природно-сільськогосподарських зон: Полісся, Лісостепу, Степу, Степу посушливого, Сухостепу та двох гірських областей: Карпатської і Кримської з виокремленням у їх межах відповідних природно-сільськогосподарських провінцій та округів. Зазначимо, що у 1985 р. у

межах України під час здійснення такого районування було виділено 197 природно-сільськогосподарських районів з самостійним шифруванням (нумерацією) по кожній адміністративній області. На основі ж Методичних рекомендацій [9] на внутрішньообласному рівні ПСР локально розроблялось лише в межах територій Волинської, Запорізької, Луганської, Рівненської, Черкаської і Херсонської областей, перманентно зберігаючи регіональну автономність шифрування (нумерації) природно-сільськогосподарських районів.

Таким чином, як державний захід землеустрою, запланований на загальнодержавному рівні на 2005-2010 рр., ПСР було зведено до окремої наукової проектної розробки та деяких внутрішньообласних напрацювань, що не отримали офіційного затвердження, зберігаючи недоліки ПСР радянського періоду.

За наведених обставин примітно, що 30 березня 2016 р. урядовим Національним планом дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням задекларовано наміри новітнього здійснення впродовж 2016-2020 рр. природно-сільськогосподарського, протиерозійного, еколого-економічного та інших видів районування (зонування) земель, враховуючи наслідки змін клімату [3].

Тому є парадоксальним, що урядовою Методикою нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення від 16 листопада 2016 р. [10] без жодних реальних заходів щодо проведення сучасного ПСР регламентовано перелік найменувань 200 природно-сільськогосподарських районів Автономної Республіки Крим, областей і шифри цих районів за радянським принципом їх ідентифікації в межах окремої області. Жодних даних щодо меж природно-сільськогосподарських районів у цій Методиці не зазначено. У м. Києві та м. Севастополі природно-сільськогосподарські райони окремо не виділено.

Доводиться констатувати, що навіть за станом на 1 січня 2018 р. чинним Порядком ведення Державного земельного кадастру [11] не передбачено адміністрування відомостей щодо одиниць ПСР земель України в складі Державного земельного кадастру. Фактично в Україні не було створено єдиної системи класифікації об'єктів (одиниць) ПСР та їх нумерації. Тому в пошуковій системі Державного земельного кадастрі відсутні переліки та класифікатори об'єктів (одиниць) ПСР. Це унеможливило вивчення з кадастрових карт (планів) з відображенням природно-сільськогосподарських районів у межах району для цілей нормативної грошової оцінки земель, що регламентовано чинним Порядком нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення [12].

Натомість, постановою уряду України від 7 лютого 2018 р. №105 [13] у межах забезпечення форсованого проведення загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, внесено кардинальні суперечливі зміни щодо здійснення ПСР.

По-перше, підпунктами 1 і 2 пункту 1 урядових Змін [13] з назви і постановляючої частини постанови Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 р. №681 «Про затвердження Порядку здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель» [8], а також з назви та тексту зазначеного Порядку виключено слово «зонування». Таке виключення протирічить змісту ст. 26 Закону України «Про охорону земель» [7], яка є мотивувальною основою преамбули чинної постанови Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 р. №681 [8]. Саме приписами ст. 26 Закону України «Про охорону земель», яка узгоджується з положеннями ст. 22 цього Закону, встановлено цілісну назву цього Порядку – «Порядок здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель».

По-друге, абзацом першим Змін до пункту 2 Порядку здійснення природно-сільськогосподарського районування [13] обумовлено, що ПСР земель будуватиметься за системою, яка становить собою ієрархічні взаємопідпорядковані

таксономічні виділи, – від природно-сільськогосподарської зони до природно-сільськогосподарського району в межах рівнинної частини України і від гірської природно-сільськогосподарської області до природно-сільськогосподарського району в межах гірських систем України. А Змінами до пункту 5 цього Порядку [13] в статусі критеріїв ПСР наведено лише абстрактні назви цих критеріїв: кліматичні, геоморфологічні, гідрологічні умови, властивості ґрунтів, площа деградованих і малопродуктивних земель тощо.

Тобто уніфікованого переліку критеріїв ПСР як нормативної системної основи ієрархічного виокремлення таксономічної одиниці районування так і не визначено. По суті це унеможлиблює встановлення конкретного алгоритму формування цілісної ієрархічної системи взаємопідпорядкованих таксономічних одиниць районування та їх ідентифікації в Державному земельному кадастрі.

Водночас абзацом 7 зазначених Змін регламентовано, що в Україні виділяється *п'ять природно-сільськогосподарських зон* (зона Полісся, зона Лісостепу, зона Степу, зона Степу посушливого, Сухостепова зона) та *дві гірські природно-сільськогосподарські області* (Карпатська, Кримська) [13].

Проте положеннями досі чинного «Порядку нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів)» від 22 серпня 2013 р. в Україні визнається наявність *виключно п'яти природних зон* – Полісся, Лісостеп, Степ, Гірський Крим, Українські Карпати та конкретизовано приналежність адміністративних районів до цих зон [14].

Проте згідно з алгоритмом визначення втрат сільськогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню, встановленого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 1997 р. №1279 [15], передбачено врахування окремих показників за таксономічною одиницею «землеоцінний район». Однак в Україні суть терміна «землеоцінний район» і жодної класифікації землеоцінних районів правовими актами офіційно не встановлено, через що під час визначення втрат сільськогосподарського виробництва на практиці незмінно з 1997 р. використовуються коефіцієнти інтенсивності використання сільськогосподарських угідь, обґрунтовані на той час Інститутом землеустрою Української академії аграрних наук відповідно до матеріалів економічної оцінки земель 1988 р. Необхідно враховувати, що в сучасних умовах відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва є чинником сталого ендегенного зростання територій, позаяк згідно з пунктом 2 частини першої ст. 69-1 Бюджетного кодексу України вони зараховуються у розмірі: 100% – до бюджетів міст Києва та Севастополя, 25% – до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, 75% – до бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетів об'єднаних територіальних громад, 15% – до районних бюджетів, 60% – до бюджетів міст районного значення, селищ і сіл.

Тому очевидною є проблемна ситуація – в Україні, без офіційного документального ПСР, проведення якого передбачено законами України [6-7], різноманітними підзаконними актами виключно для забезпечення нормативної грошової оцінки земель різночасно зафіксовано окремі класифікації територіальних таксономічних одиниць:

- перелік природних зон з приналежними до них адміністративними районами за регіонами України [14];
- перелік і шифри природно-сільськогосподарських районів у межах регіонів України [10];
- перелік природно-сільськогосподарських зон і гірських природно-сільськогосподарських областей у межах України [13].

Як бачимо, статус наведених таксономічних одиниць як структурних елементів ієрархічно єдиної та цілісної системи районування є сумнівним до реального здійснення ПСР.

По-третє, згідно з новими Змінами до пунктів 2-3 Порядку здійснення ПСР [13], межі природно-сільськогосподарських зон, провінцій, округів, районів; гірських природно-сільськогосподарських областей; ґрунтовий покрив, його якісний стан; наявність особливо цінних, а також деградованих і малопродуктивних ґрунтів мають бути відображені на Схемі (карті) ПСР земель. Ця Схема (карта) має бути складена саме за *результатами робіт з районування земель*, а її невід'ємною частиною має бути довідник, що містить найменування природно-сільськогосподарських зон, провінцій, округів, районів, гірських природно-сільськогосподарських областей. Проте жодних окремих класифікацій, які б встановлювали для офіційного вжитку назви та межі таких таксономічних одиниць районування, як «природно-сільськогосподарська провінція» і «природно-сільськогосподарський округ», в Україні де-юре не затверджено. Примітно, що Методикою нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення від 16 листопада 2016 р. [10] встановлено *назви та шифри* природно-сільськогосподарських районів України, хоча оновленим Порядком ведення Державного земельного кадастру регламентовано адміністрування відомостей щодо *назв та номерів* природно-сільськогосподарських районів [11].

Очевидно, що використання таких матеріалів у ролі *вихідних даних*, зокрема для загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, можливе після їх офіційного узгодження, затвердження та внесення до Державного земельного кадастру.

Однак заключним абзацом Змін до пункту 2 цього Порядку встановлено, що ПСР є *складовою* технічної документації з загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення [13]. А згідно з пунктом 10 Порядку проведення такої нормативної грошової оцінки земель, створення Схеми (карти) ПСР земель мало б здійснюватися на етапі камеральних робіт під час проведення цієї оцінки [13], чим створено правову колізію, позаяк ці норми протирічать:

- фундаментальним засадам ПСР земель, визначеним Земельним кодексом України [1], Законами України «Про землеустрій», «Про охорону земель» [6-7], зокрема щодо його проведення *виключно в порядку здійснення землеустрою, як системного заходу в галузі охорони земель*;
- Закону України «Про оцінку земель» [16], приписи якого жодним чином не регламентують здійснення ПСР як складової оцінки земель загалом, так і затвердження його результатів Міністерством аграрної політики та продовольства України в складі технічної документації з загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення зокрема. Підкреслимо, що понині затвердження технічної документації з оцінки земель згідно з ст. 23 Закону України «Про оцінку земель» є компетенцією місцевого самоврядування: у межах населених пунктів – відповідної сільської, селищної, міської ради; за межами населених пунктів – районної ради.

Крім того, спричинюються реальні ризики повноцінної реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 рр. [17], що була прописана у тісній співпраці з експертами програми підтримки вдосконалення врядування та менеджменту (SIGMA), Європейської Комісії та громадянського суспільства. На це промовисто вказують такі обставини:

- Зміни до пункту 8 Порядку здійснення ПСР щодо унеможливлення участі Мінприроди в розгляді та затвердженні Схеми (карти) ПСР у складі технічної документації з загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення [13]. Усе-таки Мінприроди України дотепер є головним органом центральної виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням

вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання, відтворення та охорону природних ресурсів;

– Зміни до пункту 3 «Порядку використання коштів, передбачених у Державному бюджеті для здійснення заходів з проведення земельної реформи», якими, зокрема, в обхід Закону України від 25 грудня 2015 р. №922-VIII «Про публічні закупівлі» одержувачем бюджетних коштів для здійснення загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель с / г призначення визначено державне підприємство «Науково-дослідний та проектний інститут землеустрою», що тривалий час здійснює землеоціночну діяльність на комерційних засадах [13]. Підкреслимо, що згідно з частиною третьою ст. 18 Закону України «Про оцінку земель» [16], нормативна грошова оцінка земельних ділянок проводиться *юридичними особами, які є розробниками документації із землеустрою відповідно до Закону України «Про землеустрій»*. Тим самим гарантовано незаперечну рівність доступу зазначених юридичних осіб до землеоціночної діяльності, що виключає протекціоністський підхід щодо потенційних одержувачів бюджетних коштів, навіть якщо одержувачі належать до сфери управління Держгеокадастру;

– Проект постанови уряду [13] не значиться в порядку денному засідання Кабінету Міністрів України 7 лютого 2018 р.

Висновки. З огляду на викладене, доходимо висновку, що за наявності очевидних методично-правових колізій у сучасному урядовому механізмі ПСР, релевантність результатів районування навіть у разі їх внесення до Державного земельного кадастру апріорі є проблематичною. Тому є явна загроза легітимності результатів загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, у межах якої деструктивно форсується ПСР як складова цієї оцінки, залишаючи поза увагою пріоритетність охорони земель.

На нашу ж думку, для системного усунення прогалин і протиріч у сфері правового регулювання ПСР, а також з огляду на необхідність забезпечення достовірності, зіставленості, цілісності та автоматизованого оброблення відомостей про землі держави, доцільним є внесення таких змін до законодавчих актів, зокрема:

1. До Земельного кодексу України, доповнивши частину першу ст. 179 Кодексу абзацами другим – четвертим такого змісту:

«Найвищими таксономічними одиницями природно-сільськогосподарського районування України в межах рівнинної частини є природно-сільськогосподарська зона, а в межах гірських систем України – гірська природно-сільськогосподарська область».

В Україні виділяється п'ять природно-сільськогосподарських зон (зона Полісся, зона Лісостепу, зона Степу, зона Степу посушливого, Сухостепова зона) та дві гірські природно-сільськогосподарські області (Карпатська, Кримська).

Базовою таксономічною одиницею природно-сільськогосподарського районування є природно-сільськогосподарський район. Назви природно-сільськогосподарських районів, їх межі та приналежність до природно-сільськогосподарської зони чи гірської природно-сільськогосподарської області затверджуються Кабінетом Міністрів України. Природно-сільськогосподарські райони є об'єктами Державного земельного кадастру».

2. До Закону України «Про землеустрій» щодо:
 - внесення до переліку документації з землеустрою (ст. 25) такого виду документації, як «Схема природно-сільськогосподарського районування (зонування) земель України»;
 - регламентації цим Законом складу такої документації з землеустрою, строків її розроблення, порядку затвердження, внесення змін і використання;

- приведення нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України щодо ПСР у відповідність до оновленого Закону України «Про землеустрій».
- 3. До Закону України №3613-VI від 7 липня 2011 р. «Про Державний земельний кадастр» щодо складу відомостей Державного земельного кадастру та регламентації їх актуалізованого відображення у часі (включаючи графічне) стосовно таксономічних одиниць цілісної системи ПСР як окремого об'єкта Державного земельного кадастру.

У сучасних умовах реалізація наведених пропозицій сприятиме збереженню земельно-ресурсного потенціалу ендегенного розвитку на сталій основі, оптимізації параметрів екологічних і соціально-економічних функцій територій у процесі становлення об'єднаних територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Законодавство України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
2. Осипчук С. О. *Природно-сільськогосподарське районування України*. Київ: Урожай, 2008. 187 с.
3. Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 271-р. *Законодавство України*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/271-2016-%D1%80>
4. *Земля принадлежит грядущим поколениям, мы должны защитить ее от изменения климата*: Послание Генерального секретаря ООН. по случаю Всемирного дня борьбы с опустыниванием и засухой. *Организация Объединенных Наций*: сайт. 17.06.2014. URL: <http://www.un.org/ru/sg/messages/2014/desertificationday.shtml>
5. Залуцький І. Р., Гнаткович Д. І. *Організація раціонального використання і охорони земель в умовах здійснення земельної реформи*. Львів: ЛДАУ, 1999. 158 с.
6. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV. *Законодавство України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/858-15>
7. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. *Законодавство України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/962-15>
8. Про затвердження Порядку здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2004 р. № 681. *Законодавство України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/681-2004-%D0%BF>
9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення природно-сільськогосподарського районування (зонування) земель: Наказ Державного комітету України по земельних ресурсах від 10.11.2004 р. № 366. *Законы Украины*: інформаційно-правовий портал. URL: <http://www.uazakon.com/document/fpart59/idx59250.htm>
10. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р. № 831. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/831-2016-%D0%BF/ed20161116>
11. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>
12. Про затвердження Порядку нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення: Наказ Міністерства аграрної політики і продовольства України від 23.05.2017 р. № 262. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0679-17>
13. Про проведення загальнонаціональної (всукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 7.02.2018 р. № 105. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/105-2018-%D0%BF>
14. Про затвердження Порядку нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів): Наказ Міністерства аграрної політики і продовольства України від 22.08.2013 р. № 508. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1573-13>
15. Про розміри та Порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 р. № 1279. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1279-97-%D0%BF/ed20171214>
16. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-IV. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>
17. Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 р. №474-р. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>

References

1. *Zemel'nyy kodeks Ukrainy [The Land Code of Ukraine]* (2001). Law of Ukraine, adopted on 2001, Oct 25, 2768-III. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> [in Ukrainian].
2. Osypchuk, S. O. (2008). *Pryrodno-sil's'kohospodars'ke rayonuvannya Ukrainy [Natural-agricultural zoning of Ukraine]*. Kyiv: Harvest. [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennya Natsional'noho planu diy shchodo borot'by z dehradatsiyeyu zemel' ta opustelyuvannyam [*On approval of the National action plan to combat land degradation and desertification*] (2016). Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on 2016, March 30, 271-p. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/271-2016-%D1%80> [in Ukrainian].
4. Zemlya prinadlezhit gryadushchim pokoleniyam, my dolzhny zashchitit' yeye ot izmeneniya klimata [Earth belongs to future generations, we must protect it from climate change]: Message from the UN Secretary-General, on the occasion of World Day to Combat Desertification and Drought (2014, Jun 17). *United Nations Organization: Website*. Retrieved from <http://www.un.org/ru/sg/messages/2014/desertificationday.shtml>
5. Zalutsky, I. R., & Hnatkovych, D. I. (1999). *Orhanizatsiya ratsional'noho vykorystannya ta okhorony zemel' v umovakh provedennya zemel'noyi reformy [Organization of rational use and protection of land in conditions of implementation of land reform]*. Lviv: Lviv State Agrarian University. [in Ukrainian].
6. Pro zemleustriy [On land management] (2003). Law of Ukraine, adopted on 2003, May 22, 858-IV. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/858-15> [in Ukrainian].
7. Pro okhoronu zemel' [On land protection] (2003). Law of Ukraine, adopted on 2003, June 19, 962-IV. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/962-15> [in Ukrainian].
8. Pro zatverdzhennya Poryadku zdiysnennya pryrodno-sil's'kohospodars'koho, ekoloho-ekonomichnoho, protyeroziynoho ta inshykh vydiv rayonuvannya (zonuvannya) zemel' [On approval of the procedure for the implementation of the natural-agricultural, ecological-economic, anti-erosion and other types of zoning (zonation) of land]. (2014). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2014, May 26, 681. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/681-2004-%D0%BF> [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennya Metodychnykh rekomendatsiy shchodo zdiysnennya pryrodno-sil's'kohospodars'koho rayonuvannya (zonuvannya) zemel' [On approval of Methodological recommendations on the implementation of natural-agricultural zoning (zonation) of land] (2004). Order of the State Committee of Ukraine for Land Resources, adopted on 2004, Nov 10, 366. *Zakony Ukrainy [Laws of Ukraine]: Information-legal portal*. Retrieved from [http://www.uazakon.com/document/fpart59\) idx59250.htm](http://www.uazakon.com/document/fpart59) idx59250.htm) [in Ukrainian].
10. Pro zatverdzhennya Metodyky normatyvnoyi hroshovoyi otsinky zemel' sil's'kohospodars'koho pryznachennya [On approval of the Methodology of normative monetary valuation of agricultural land] (2016). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2016, Nov 16, 831. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/831-2016-%D0%BF/ed20161116> [in Ukrainian].
11. Pro zatverdzhennya Poryadku vedennya Derzhavnoho zemel'noho kadastru [On approval of the procedure transaction for the State land cadastre]. (2012). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2012, Oct 17, 1051. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF> [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennya Poryadku normatyvnoyi hroshovoyi otsinky zemel'sil's'kohospodars'koho pryznachennya [On approval of the procedure for regulatory monetary evaluation of agricultural land] (2017). Order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, adopted on 2017, May 23, 262. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0679-17> [in Ukrainian].
13. Pro provedennya zahal'nonatsional'noyi (vseukrayins'koyi) normatyvnoyi hroshovoyi otsinky zemel' sil's'kohospodars'koho pryznachennya ta vnesennya zmin do deyakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy [On holding a national (all-Ukrainian) normative monetary valuation of agricultural land and amending certain resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine] (2018). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2018, Feb 7, 105. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/105-2018-%D0%BF> [in Ukrainian].
14. Pro zatverdzhennya Poryadku normatyvnoyi hroshovoyi otsinky zemel' nesil's'kohospodars'koho pryznachennya (krim zemel' naselennykh punktiv) [On approval of the procedure for regulatory monetary evaluation of non-agricultural land (except for the lands of settlements)] (2013). Order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, adopted on 2013, Aug 22, 508. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1573-13> [in Ukrainian].
15. Pro rozmiry ta Poryadok vyznachennya vtrat sil's'kohospodars'koho i lisohospodars'koho vyrobnytstva, yaki pidlyahayut' vidshkoduvannyu [On the amounts and procedure for determining the agricultural and forestry production losses to be refunded] (1997). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 1997, Nov 17, 1279. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1279-97-%D0%BF/ed20171214> [in Ukrainian].
16. Pro otsinku zemel' [On land evaluation] (2003). Law of Ukraine, adopted on 2003, Dec 11, 1378-IV. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1378-15> [in Ukrainian].

17. Deyaki pytannya reformuvannya derzhavnoho upravlinnya Ukrainy [Some issues of reforming the state administration of Ukraine] (2016). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2016, Jun 24, 474-p. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80> [in Ukrainian].

Zalutskyy I. R. Natural and agricultural land regionalization of Ukraine: the peculiarities of regulatory and methodical providing and system implementation problems.

This article deals with formation of the state policy regarding natural and agricultural land regionalization of Ukraine. The conceptual principles in the sphere natural and agricultural land regionalization laid down by "The Land Code of Ukraine", the Laws of Ukraine "On Land Management " and "On Land Protection" are outlined. The specifics are revealed: natural and agricultural land regionalization should be carried out exclusively in the order of land management as a systematic measure in the sphere of land protection; natural and agricultural land regionalization in Ukraine is the basis for land valuation, i.e. it is carried out by land management, and not in the process of land valuation; the division of land by purpose is carried out in order to record and reflect the position of land in a single system classification taking into account the natural conditions and agro-biological requirements of agricultural crops, the development of economic activity and the priority of environmental safety requirements; the establishment of requirements for the rational use of land in accordance with the region (zone) and definition of territories requiring special protection from anthropogenic influence are the components of natural and agricultural land regionalization; the Cabinet of Ministers of Ukraine defines the Procedure for implementation of natural and agricultural zoning of land. The retrospective analysis of the regulatory and methodological providing in the sphere of natural and agricultural land regionalization is carried out and the peculiarities of its formation and updating are indicated. The author emphasizes that in 2005-2010 the natural and agricultural land regionalization was reduced to a separate one scientific development at the national level and some intra-regional projects, which have not received official approval. The paper proves that before the natural and agricultural regionalization was carried out in Ukraine, the laws doubtfully recorded some classifications of territorial taxonomic units solely for implementation of land normative monetary valuation, in particular: the list of natural zones with their administrative districts by regions of Ukraine; the list and codes of natural and agricultural areas within regions of Ukraine; the list of natural and agricultural zones and the mountain natural and agricultural regions within Ukraine. The existence of methodological and legal differences in a modern government mechanism of natural and agricultural land regionalization as an integral part of the national (pan-Ukrainian) normative monetary valuation of agricultural land is proved and the threats of its implementation are emphasized.

Keywords: natural and agricultural land regionalization, regulatory and methodological providing, problems of system implementation.

Залуцький Іван Романович – кандидат економічних наук, доцент, в.о. завідувача відділу розвитку територіальних громад і транскордонного співробітництва ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: zalutskij.ivan@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3652-1145>).

Zalutskyy Ivan Romanovych – Ph.D. (Econ.), Assoc. Prof., Acting Head of the Department of development of territorial communities and transborder cooperation of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Надійшло 24.09.2018 р.